

בשורה טובה לשוחרי התורה
יצא לאור ספרי

חזרה פשוטה

ובו דרך קצרה ללומד מיוסד ע"פ
שיטות הפוסקים
ראשונים ואחרונים
עד הכרעת השו"ע והגו"כ
לעזר והכוונה למבחני רבנות ודיינות
על הנושאים

חושן ג'
סימנים רע"א - תכ"ז
ש"ח 45

חושן ג'
סימנים קפ"ט - ר"ע
ש"ח 45

שמחות
ש"ח 30

תפילה וברכות
ש"ח 30

נדה
ש"ח 30

שבת
ש"ח 35

ניתן להשיג בטלפון

054-8455391

ספר

חזרה פשוטה

הלכות שמחות

ובו דרך קצרה ללמוד
מיוסד ע"פ שיטות הפוסקים
דאשונים והאחרונים
עד המדעת השו"ע ונו"כ,
לעזר והכוונה למבחי הרבנות

זכרון אברהם

נכתב ונסדר בחסד ה' יתברך עלי
חיים סמחוב

בכל ענייני הספר

והשגתו ניתן לפנות

לטל' 0548455391

© כל הזכויות שמורות למחבר

בן יכבד אב

חיבור זה והלימוד בו יהיה

לעילוי ולמנוחת נר'נ של כל מתי ישראל

ובכללם נר'נ של אדוני אבי ועטרת ראשי המדוכה
ביסורים

אברהם סמחוב ז"ל

בן ניסים חוז'י ז"ל ומרת יעל ז"ל

שנלב"ע ביום השבת כ אייר תשפ"ב

מלך מלכי המלכים ברחמיו יסתירנו בצל כנפיו

ובסתר אהלו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו,

ולקץ הימין יעמידנו ומנחל עדניו ישקנו,

ויצרור בצרור החיים נשמתו

וישים כבוד מנוחתו. ה' הוא נחלתו

וילוה אליו השלום ינחו על משכבותם,

הולך נכחו הוא וכל בני ישראל

השוכבים עמו בכלל הרחמים והסליחות

אכ"ר

הקדמה

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אשר בחר בנו מכל האומות ונתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ושם חלקנו בין יושבי בית המדרש וברוב חסדו זיכני ללכת בדרך ישרה זו ולעסוק בתורה הקדושה בפרט בלימוד הלכה למעשה שמיום שחרב הבית המקדש אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ספר זה המוצע לפניכם נעשה בדיבוק חברים ומחשבה רבה, מטרת הספר לסכם לכל לומד ולומד סעיף אחר סעיף מהגמרא עד פוסקי האחרונים ולהיות בגדר קוצר שכבר לימדונו חז"ל (סנהדרין צט). כל הלומד ואינו חוזר כאילו זורע ואינו קוצר ובפרט לנבחנים ברבנות ולכן הלכתי בדרך רבותינו מחברי הספרים וניסיתי לתמצת בשפה ברורה ופשוטה ובדרך ישרה למען ירוץ הקורא בו ויוכל לחזור על הלימוד ביעילות ובבהירות ובזמן קצר, לכל לומד ולומד בכל אתר ואתר, בחרתי להתמקד בספרי הראשונים המובאים בב"י ובשו"ע ובנושאי כליו שהם עיקר ההלכה בתחילת כל, וכבר האריכו חכמים בעניין קבלת הוראות השו"ע והרמ"א לבני אשכנז ואין כאן מקום להאריך.

לתועלת הלומדים לשון השו"ע הובא כלשונו בכתב **שו"ע**, וכן לשון הרמ"א הובא כלשונו בכתב **הרמ"א** ומקור השו"ע והרמ"א מתחת לכל סעיף הוא תמצות הב"י והד"מ. וכל הנידונים שהובאו בב"י ובנושאי כלים ובחזון עובדיה בכתב **ב"י ונו"כ** וכל נידון **בקר מתחתינו** וכל שיטה **בהדגשה** ובנוסף הובא בסוף הספר תקציר נידונים לכלי עזר לחזרה מהירה על כל החומר.

ויהי רצון שה' יתברך יצרף מחשבה למעשה ויעלה רצוני להגדיל תורה ולהאדירה ולא ראיתי נכון להאריך ביותר מענייני הקדמה זו שאין ספר זה אלא קיצור דברים הכתובים כבר ואין חדש תחת השמש.

מודעה רבה ללומדי התורה דספר זה אינו ספר הלכה למעשה אלא עזר בלבד ללומדיה כדפירשנו.

וצדקתו עומדת לעד ספר זה יוצא לאור מעידודו של **מר אבי אברהם בן יעל ז"ל** לבית משפחת סמחוב אשר תמיד שאף שאוציא את חיבורי לאור העולם ורצה לסייע בהוצאתו, והיה לצידי מיום עומדי על דעתי ועד יומו האחרון בכל נפשו ומאודו ודאג תמיד למחסורי, וכן לעילוי נשמת חמותי **נינה נקדם בת זבו** לבית משפחת מכאלוב ז"ל.

ובצאתי מקודש לקודש אברך את מרת אימי **דורה בת עדינה** למשפחת סמחוב שתזכה לאריכות ימים ושנים מתוך בריאות שלמה ונחת מכל יוצאי חלציה, וכן כאן המקום לברך את מר חמי **סימן טוב** לבית משפחת מכאלוב שיזכה לאריכות שנים בבריאות שלמה ונחת מכל יוצאי חלציו.

ואוסיף לברך ולי נאה לברך את נוות ביתי ועזרתי בחיים אשתי **לריסה** מנשים באוהל תבורך אשר לרוב עמליה ומסירותה לכל צרכי הבית ולצרכי האישיים הריני זוכה לשקוד על דלתי התורה הקדושה ישלם ה' פעולה ותהי משכורתה שלמה מאת השם ונזכה לראות נחת מכל יוצאי חלצנו ברוב אושר עושר וכבוד.

ואסיים בתפילה "אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלוהים את אשר שאל" אם ברך תברכני - בתורה, והרבית את גבולי - בתלמידים, והיתה ידך עמי - שלא תשכח תלמודי מליבי, ועשה מרעה - שיזדמנו לי רעים כמותי, לבלתי עצבי - שלא ישגני יצר הרע מלשנות, אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך לנסיסי לשאול, יהי רצון שיתקיים בנו המקרא "ויבא אלוהים את אשר שאל"י"י אמן כן יהי רצון.

ממני הצב"י חיים סמחוב ס"ט

תוכן עניינים

שפ"ה שאלת שלום ומשלוח מנות .. שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שפ"ו עטיפת הראש באבלשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שפ"ז כפיית המטהשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שפ"ח הנחת תפילין לאבלשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שפ"ט דיני כיבוס וגיהוץשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שצ"א תספורת לאבלשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שצ"ב שמחה בימי אבלשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שצ"ג נישואין לאבלשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שצ"ד יציאת האבל מפתח ביתו..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שצ"ה שלא להתקשות מדאי על המת
..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

שצ"ו מקצת יום הז' הל' ככולו..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שצ"ז אבל שלא נהג אבלותו..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שצ"ח אבלות על פי עדותשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שצ"ט אבלות דאורייתא או דרבנן... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שצ"י דיני אבלות ברגלים ר"ה יוה"כ וכו'
..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

ת דיני אבלות בשבתשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

ת"א דברים הנוהגים בחול המועד .. שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

ש"מ קריעה.....7

שמ"א אנינותשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שמ"ב חתן או כלה אונניםשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שמ"ג מלאכה ושאלת של' כשיש מת בעיר
..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

שמ"ד הספדשגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

שמ"ה על מי מתאבליםשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שמ"ו מי שהיה צלובשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שמ"ז הספד קודם הרגלשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שע"ה הלכות אבלותשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שע"ו כיצד המנחמים וד' מי שאין לו מנחם
..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

שע"ז עבדים שפחות ומנודה..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שע"ח דיני סעודת הבראהשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

שע"ט ברכת המזון בבית האבל..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שפ"א דברים שהאבל אסור בהם..... שגיאה!
הסימניה אינה מוגדרת.

שפ"ב רחיצהשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שפ"ג נעילת הסנדלשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שפ"ד תשמיש המטהשגיאה! הסימניה אינה
מוגדרת.

שפ"ה תלמוד תורה לאבלשגיאה! הסימניה
אינה מוגדרת.

ת"ב שמועה קרובה ורחוקה שגיאה! תקציר 157

הסימניה אינה מוגדרת.

ת"ג ליקוט עצמות שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

קדע מיושב בדיעבד: במו"ק (כ:)

אמימר נזכר שקרע מיושב וחזר וקרע

שוב ונחלקו הפוסקים: לרי"ץ גיאת,

הג"מ, ומשמעות הרמב"ן והרמב"ם לא

יצא (כעובדא דאמימר), והראב"ד הביא

צד לומר שיצא בדיעבד (ואמימר החמיר

על עצמו), ונחלקו בדעתו: לטור הראב"ד

מיקל, ולב"י הראב"ד מסופק בדין

(שהביא גם צד שלא יצא), ולהלכה פסק

השו"ע שלא יצא.

ד. זמן הקריעה: פסק הרמ"א ע"פ הב"י

בשם הסמ"ק שקורעים קודם סתימת

הגולל (אולם נתבאר בסימן שלט סעיף ג

שבשעת יציאת נשמה קורעים לאחר אמירת

צידוק הדין), ולחזו"ע (א) (רכו) לכתחילה

קורעים כמה שיותר קרוב ליציאת

נשמה, ונהגו לקרוע לאחר הקבורה או

קודם סעודת ההבראה שמתאספים

האנשים, ויש להם על מה שיסמכו.

ה. ע"י מי קורע: פסק הברכ"י טוב

שהקריעה תהיה ע"י אחר דמתבייש

ממנו ואיכא יותר עוגמת נפש כך

ששותק ומקבל עליו את הדין, ופסק

החזו"ע (א) (רכט) שכך המנהג, וילקו"י (ריד)

פסק שלכתחילה מישהו אחר מתחיל

לקרוע לו והוא ממשיך (דאיכא מצוה בו

יותר מבשלוחו).

סימן ש"מ

קריעה

סעיף א

שו"ע: מי שמת לו מת, והוא מהמתים שראוי להתאבל עליהם, חייב לקרוע עליו. וצריך שיקרע מעומד; ואם קרע מיושב, לא יצא, (ולכך לחזור ולקרוע). (ולכתחלה כריך לקרוע קודם שיקטוס פני המת).

א. חיוב הקריעה: במו"ק (כד). אמר

שמואל אבל שלא פרע ולא פירם חייב

מיתה שנאמר (גבי מיתת נדב ואביהוא)

"ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא

תפרומו ולא תמותו" הא אחר שלא פרע

ושלא פירם חייב מיתה. ונחלקו

הפוסקים: לי"א שהובא ברמב"ן (בסעיף ה)

הוי מדאורייתא, ולרמב"ן ועוד הוי

מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא היא

(וחייב מיתה היינו שעבר על דברי חכמים), וכך

דעת השו"ע.

ב. ביצד קורע: במו"ק (כא). כתיב "ויקם

איוב ויקרע את מעילו", וכן "ויקם המלך

ויקרע את בגדיו", ומכאן פסקו

הפוסקים והשו"ע שקורע מעומד.

נהגו לקרוע מלמעלה כעל קרוביו (כרבנן), וגם בשו"ע לא חילק בדבר.

סעיף ג

שו"ע: שיעור קריעה, טפח. ואם קרע על מת, ובא להוסיף באותה קריעה על מת אחר, אם אחר ז', סגי בכל שהוא. ואם הוא בתוך ז', צריך טפח. ועל אביו ואמו, אפילו אחר ז', קורע עד שיגלה את לבו.

א. שיעור קריעה: במו"ק (כב:) כתיב "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם" ואין אחיזה פחות מטפח, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע. (ולגבי אביו ואמו עיין לקמן בסעיף ט').

ב. קריעה על מת נוסף: עיין לקמן בסעיפים כ"א כ"ב וכ"ג כמה חילוקים ושיטות בדבר.

סעיף ד

שו"ע: כשם שקורע על קרובו שמת אבל עליו, כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו, כיצד, הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו, חייב לקרוע בפני בנו. וכן קורע על חמיו וחמותו. והאשה קורעת על חמיה וחמותה. (ואין נוהגין עכשיו כן, וכמו שיתבאר לקמן סי' שע"ד לענין אצלות).

קריעה על מת של קרובו: במו"ק (כ:): אמימר קרע על בן בנו וכשבא בנו לפניו קרע שוב, וכשנזכר שקרע מיושב חזר וקרע פעם שלישית.

ו. חולה שאינו יכול לעמוד: פסק החזו"ע^(א ריז) טוב שיקרע בישיבה או שכיבה (דהוי מחלוקת אחרונים אי בכה"ג איכא חיוב קריעה, והעיקר כהמיקל).

סעיף ב

שו"ע: מקום הקריעה, בכל מקום בבית הצואר לפניו; אבל אם קרע לאחוריו, (או צולוי הצגל) או מן הצדדין, לא יצא. הגה: וי"א שזולא אם קורע צולוי הצגל, וכן נהגו להקל לקרוע צולוי הצגל, כשקורעין על שאר מתים שאינן מתאצלין עליהם; אבל על המתים שהם קרוביו, ומתאצלים עליהם, אינו יולא בקריעה זו ולריך לקרוע צבית הזולא, וכן נהגו.

א. מקום הקריעה: בבגד במו"ק (כו:)

תניא הקורע מלמטה או מהצדדים לא יצא (ולר' יהודה יצא), ועוד תניא אין קורעים אלא מין המוריות (אימרות של בית הצואר), ופסק השו"ע על פי הפוסקים כלשון הרמב"ם שקורע בבית הצואר שלפניו, ובשאר המקומות לא יצא.

ב. קריעה ברוחב הבגד: פסק החכ"א

בשם הרדב"ז^[בפת"ש ב] לא יצא (מפני שנראה כנקרע מעצמו), ולחזו"ע^(א רז) לכתחילה יש לחוש (ומשמע שבדיעבד יצא).

ג. קריעה על שאר אדם (כגון בשעת

ציצאת נשמה): לסמ"ק המהר"י וויל והאגודה נהגו לקרוע מלמטה (שסמכו על ר' יהודה), וכך פסק הרמ"א, ואולם לב"י

מומר קטן שהמיר עם אביו או אמו, להווי כאלום וי"א לאין מתאצלין, וכן עיקר. הפורקים מדרכי צבור, אף על פי שאין מתאצלין עליהם, מתאצלין על צניהם. וע"ל סימן קמ"ה.

א. קריעה לעומדים בשעת יציאת נשמה:

במו"ק (כה.) ובשבת (קה:) תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע למה זה דומה לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע {בתיבנ: א. משום שהתורה נקראת נר וגם הנשמה נקראת נר (רש"י במ"ק) ב. משום שיש בו תורה ומצות (רש"י בשבת) ג. משום שאינו יכול ללמוד עוד (רמב"ן בשם רש"י) ד. משום שהנפש בגוף כאזכרות בגוילין דאיכא הפסד וחרדה רבה (הרמב"ן)}, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע, אולם כתב החזו"ע^א רכה) שנהגו לא לקרוע ויש להם על מה לסמוך {בתיבנ: כתב השולחן גבוה שאל"כ לא ימצא אדם שיעמוד עמו כדי שלא יצטרך לקרוע ונמצא שהנפטר מת יחידי בעגמת נפש}.

ב. על מי קורע: לר' יונה כל שאינו רשע או חשוד לעשות עבירות, ולמהר"ם כל שאינו משומד או עובר עבירות להכעיס אלא שפעמים עובר עבירה לתאבון, ודייק המרדכי שאם רגיל לעשות עבירות לתאבון אין קורעין עליו, וכך פסקו השו"ע והרמ"א.

ג. קריעה על אשה: כתב הרמב"ן שלפי פרש"י (שהוא הביא) אין קורעים על אשה

ועוד אמר רב לחייא בנו בפני אשתך (האבלה) תנהג באבלות ושלא בפניה אל תנהג באבלות.

ועוד אמר ר' הונא אינו מתאבל לכבוד אשתו אלא בחמיו וחמותו.

א. לאיזה קרובים קורע: לר"ף אין אדם קורע אלא על חמיו וחמותו (ואמימר החמיר על עצמו), ולרא"ש הרמב"ן הרמב"ם ועוד על כל קרובי קרוביו קורע (כמעשה דאמימר, ור"ה רצה לומר שרק על קרובי אשתו אינו מתאבל אלא על חמיו וחמותו), וכך פסק השו"ע (ונקט את לשונו של הרמב"ם), והרמ"א פסק שנהגו לא לקרוע על קרובי קרוביו, וכך פסק החזו"ע^א (א רמ"ב) (מהטעם שנהגו האבלים למחול על כבודם).

ב. מתי קורע: לראב"ד והרא"ש לכתחילה אינו קורע אלא בשעת חימום אם יודע שיבוא לפניו ויתחייב קריעה (וצריך לומר שאמימר החמיר בקריעה נוספת בפניו), ולרמב"ן והרמב"ם אינו קורע אלא בפני קרובו (ומוכרח לומר שאמימר קרע בתחילה בטעות ולכן קרע שוב בפניו), וכך פסק השו"ע.

סעיף ה

שו"ע: העומד בשעת יציאת נשמה של איש, או אשה מישראל, חייב לקרוע. ואפילו אם לפעמים עשה עבירה לתאבון, או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח. הגה: אצל רגיל לעשות עבירה, אין מתאצלין עליו. וכל שכן על מומר לעבודת כוכבים. וי"א שמומר שנהרג צידי עובד כוכבים, מתאצלין עליו. וכן

ז. הפורשים מדרכי ציבור: פסק הרמ"א
ע"פ האו"ז שאין מתאבלים עליהם, אבל
מתאבלים על בניהם (וצ"ע מאי שנא
מקטנים משומדים עם אמם שהקל בהם).

ח. עמד בשעת יציאת נשמה בשבת:
לתפל"מ [בפ"ט ש"ג] חייב לקרוע במוצ"ש
אם עדיין לא נקבר, ולחת"ס לא יקרע
(דמאי דהוה הוה והראיה דכשנח רב ספרא
הוכיחם אביי שכיון שהוא ת"ח חייבים בקריעה
הא לאו הכי לא היו קורעים דאזיל שעת יציאת
נשמה).

ט. היה עם המת והחזיר פניו:
לרדב"ז [בפ"ט ש"ג] חייב לקרוע (כיון שיכול
לראותו), ואם לא יכול לראותו אף שהוא
באותו בית אינו חייב בקריעה.

סעיף ו

שו"ע: על אדם כשר, שאינו חשוד על
שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה,
ולא סני שומעניה, אף על פי שאינו
גדול בתורה ואף על פי שלא עמד
בשעת יציאת נשמה, חייב לקרוע
עליו; והוא שעומד שם בין מיתה
לקבורה; ותלמידי חכמים פטורים
מקריעה זו. הגה: וי"א לאין חייב לקרוע
על אדם כשר, אלא אם כן עומד עליו
בשעת יציאת נשמה; אבל חייב לבכות
ולתאבל עליו, וכן נהגו להקל.

א. קריעה על אדם כשר: במו"ק (כה.)
בברייתא מפני מה מתים בניו ובנותיו
של אדם כשהן קטנים מפני שלא בכה
והתאבל על אדם כשר וכו' ונחלקו
הפוסקים אם בעינין גם קריעה:

(משום שאינה לומדת תורה), וחלק עליו
שאין לומר שהקריעה על העתיד, אלא
שהדימוי לס"ת הוי דימוי בעלמא של
ההפסד והחרדה ומימלא קורעים גם
על אשה, וכתב הב"י שכן הדין לפי
פירוש רש"י שלפנינו (כמובא בנידון
הראשון), וכך פסק השו"ע שקורעים אף
על אשה.

ד. קריעה על קטן: כתב הש"ך (י) בשם
הרש"ל שמדינא קורעים גם עליו (דאיכא
חרדה) אולם נהגו שלא לקרוע, ואם הוא
לומד מקרא פסקו הב"ח הש"ך (שס)
והט"ז (ב) שלכ"ע חייב לקרוע.

ה. קטן שנשתמד עם אמו: לר"י
מתאבלים עליו, (ומימלא קורעים עליו, דהוי
כנשתמד בעל כורחו), ולר"ת אין מתאבלים
עליו (ומימלא אין קורעים עליו), והביאם
הרמ"א והכריע להקל ולא להתאבל
עליו (ומימלא אינו קורע עליו).

ו. קריעה על משומד שנהרג ע"י עכו"ם:
פסקו הג"א והאו"ז מתאבלים עליו
ומימלא קורעים עליו (לעט"ז משום שחוקה
שהרהר בתשובה, ולש"ך (י) משום שהמיתה
כפרתו), ולהלכה הרמ"א הביאם,
והוסיף וכן דין קטן המשומד, וי"א שאין
מתאבלים עליו, וכן עיקר. ונחלקו
בדעתו: לעט"ז (בש"ך ט) אין מתאבלים ואין
קורעים (והרמ"א מיירי אף על המשומד
הנהרג ע"י עכו"ם), ולש"ך (שס) לכ"ע
מתאבלים וקורעים עליו (שדין זה בא
מהש"ס).

חזרה פשוטה

חכמים לא היו בשעת פטירתו ולאחר קבורה באו). וכך פסקו הרא"ש והרמב"ן, וכך פסק השו"ע.

ד. שמע שמת ואינו בפניו: לראב"ד

והרמב"ן אינו חייב לקרוע (דדווקא בפניו קורע, כדתניא באבל רבתי (ע"פ גרסתו של הראב"ד) ר' שמעון בן אלעזר אומר כשר שמת כל העומדים עליו בשעת מיתתו קורעין וכו'), הרא"ש כתב שקורע בין מיתה לקבורה, ונחלקו בדעתם: לטור הב"ח והש"ך^(יב) אף אם שמע שמת חייב בקריעה, לב"י אינו חייב לקרוע (שהרי הדין בין מיתה לקבורה יצא מהראב"ד והברייתא שהביא, ובהכרח שפסק כמותו), וכך פסק בשו"ע, אולם לש"ך^(שס) נהגו להקל בכל עניין.

ה. חכם שיקרע על כשר: פסק השו"ע

ע"פ הרמב"ן שאינו חייב בקריעה (כדין עמידה והידור שהרי קריעה על כשר הוא משום כבוד, וכך גם תירץ למה רבנן לא קרעו על רב ספרא משום שהיה כשר), והראב"ד והרא"ש נחלקו בדעתם: לש"ך^(יג) חייב לקרוע (שהרי כל קושייתם על רבנן היתה שר' ספרא היה אדם כשר וא"כ למה לא קרעו עליו), ולאגודת אזוב^[בפ"ח ז] אם הוא חכם כמותו אינו חייב לקרוע (שכל הדימוי של ר' ספרא לאדם כשר משום שרבנן היו שווים לו).

סעיף ז

שו"ע: על חכם ועל תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, קורעין עליו אפילו לאחר קבורה, ביום שמועה, אם הוא תוך ל'

לראב"ה אין צריך קריעה אלא בכי ואבל, הר"ן מסופק אם חייב גם בקריעה, לרא"ש הרמב"ן הרמב"ם חייב קריעה על כשר, וכך פסק השו"ע, אולם הרמ"א פסק שנהגו להקל ולא לקרוע כהראב"ה, וכך פסק החזו"ע^(א) רכח(ו)עייין שם כמה טעמים להקל בכך).

ב. גדר אדם כשר: לרא"ש והטור כל

שאינו חשוד על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה, ולא סני שומעניה, אף על פי שאינו גדול בתורה, ולר' יונה ביאר הב"ח לא די שאינו חשוד אלא בעינין שינהג מנהג כשרים לחזר אחרי מצות וגמ"ח (שהרי שאר אדם שקורעים עליו בשעת יציאת נשמה סבירא ליה שאינו רשע וחשוד ובהכרח שהכשר הוא בדרגת חיזור אחר המצות וגמ"ח), וכך פסק הש"ך^(א), ונ"מ לפי מנהג הרמ"א שאין קורעים עליו דמ"מ יש חיוב לבכות ולהתאבל עליו), והשו"ע פסק כהרא"ש.

ג. עד מתי קורע: במו"ק (שם) כשרב

ספרא נפטר לא קרעו חכמים עליו משום שלא למדו ממנו, והוכיחם אביי תניא חכם שמת הכל קרוביו, וסברו שאינם חייבים כבר בקריעה, וא"ל אביי תניא חכם שמת כל זמן שעוסקים בהספדו, ובאו לקרוע מיד, א"ל תניא בהספדו זהו כבודו, הקשה הראב"ד והרי ר' ספרא אדם כשר הוה וא"כ היו חייבים בקריעה ונתבצר: שקורעין על כשר רק בין מיתה לקבורה (ואותם

שמועותיו הרי הייתם שומעים שמועותיו מפינו. ש"ך), ולרא"ש אף שהם עצמם לא שמעו שמועותיו די בכך שאנשים שמעו שמועותיו כדי להחשב לחכם (שאביי דחה בתחילה דחכם כתיב והוסיף לומר שגם לפי טעותם שצריך שיהיה רבם הרי שמעתם שמועותיו ממנו), וכך פסק השו"ע, אולם הרמ"א פסק שנהגו להקל כמהר"ם ורק אם הוא רבו או ששמע שמועותיו חייב

בקריעה, וכך פסק החזו"ע^(א רכו) (בהטעם כתב השולחן גבוה שישנם הרבה ת"ח ואם יקרע על כולם מה ישאר לו ביום קרה), והש"ך^(יז) תמה על מנהג העולם שאף לחכם שידועים משמועותיו לא קורעים ולימד זכות לומר שסומכים על האגודה שכתב שבזמנינו ליכא חכמים שידועים לענות בכל מקום ואפילו במסכת כלה.

ג. זמן הקריעה: במו"ק (שם) אביי אמר לרבנן שבאו לקרוע, דבהספדו זה כבודו. נחלקו בדבב: לרמב"ם אינו קורע אלא בשעת הספדו (דאביי מיירי בכל אופן), לרא"ש והטור לכתחילה קורעין ביום שמועה אם הוא בתוך 30 יום, ואם לא קרע בו יקרע בשעת ההספד (דאביי מיירי בדיעבד שלא קרעו ביום שמועה, ואם לא קרע גם בהספד כתב הב"י ששוב אינו קורע, וכתב הב"ח שאף אם יספידו לאחר 30 אינו קורע), וכך פסק השו"ע.

ד. במה קורע: לרא"ש הרמב"ן ועוד אין קורע אלא טפח (שהרי לשיטתם אף ברבו המובהק אינו קורע יותר טפח כ"ש הכא), ולרמב"ם קורעין עד שמגלין את לבם,

יום. וקורע עליו בשעת הספדו. (לא קרע זיוס שמועה, וכזכר עזר זמן הספדו, ולא קרע, שזכר אינו קורע). וקורעין עליו עד שמגלין את לבם. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח, אף על פי שהם שוים ואין אחד מהם מלמד את חברו. הגה: י"א שאין קורעין על חכם, אלא א"כ הוא רבו או שידועין משמועותיו שחשק, להיטו רבו, וכן נהגו להקל במדינות אלו.

א. קריעה על חכם ותלמיד חכם: במו"ק (כה.) תניא חכם הכל קרוביו הכל קורעין לו וכו'

עוד כשרב ספרא נפטר רבנן לא קרעו עליו משום שלא למדו ממנו, אמר להם אביי הרב שמת קתני חכם שמת קתני? ועוד כל יום הייתם שומעים שמועותיו מפינו, סברו מאי דהוה הוה, אמר להו חכם שמת כל זמן שעוסקים בהספדו, סברו לקרוע מיד, אמר להם כבודו בהספדו.

ועוד בירושלמי כשם שקורעין על חכמים כך קורעין על תלמידי חכמים, ובבבלי אמר ר' יוחנן איזו ת"ח כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומר ואפילו במסכת כלה.

ולכל הפוסקים קורעים על חכם ועל תלמיד חכם אף לאחר הקבורה.

ב. גדר חכם: למהר"ם והג"מ דווקא רבם או ששמעו שמועותיו שבכך נחשב להם לרב (שכך פירשו "חכם שמת" ואביי הוסיף לומר גם אם לשיטתכם בעיני ידיעת

חזרה פשוטה

א. גדר רבנו: בב"מ (לג.) פלוגתא דתנאי:
 לר"מ שלמדו גמרא (שהם טעמי ההלכה),
 לר' יהודה שרוב חכמתו ממנו (כתב
 הילקו"י^(רמ)) דהיינו שלמדו דרכי העיון והפסק)
 ולר' יוסי אפילו שהאיר את עיניו
 במשנה אחת, **הטור** פסק כר' יוסי,
 והשו"ע פסק כר' יהודה,

ב. כמה קורע על רבנו: במו"ק (כו.) ת"ר
 אלו קרעים שאינם מתאחים הקורע על
 אביו ואמו ורבו וכו' **נחלקו הפוסקים:**
לרמב"ם קורע כל בגדיו עד שיגלה לבו
 (דסבר כשם ששויים לאיחוי כך שויים
 לקריעה), ולרמב"ן הרא"ש והטור אינו
 קורע אלא טפח (שלא השווו רבו ואב"ד לאביו
 ואמו אלא לאיחוי בלבד), וסתם השו"ע
 כהרמב"ם שקורע כל בגדיו עד לבו ויש
 אומרים שקורע טפח (וכך פסק בסימן
 רמ"ב סעיף כ"ה).

ג. קריעה על רבו בשמועה רחוקה:
לרמב"ן חייב לקרוע (שקשה לומר שעל
 אביו שהביאו לעולם הזה יקרע לעולם ועל רבו
 שמביאו לעולם הבא לא יקרע לעולם),
 ולרמב"ם לא חייב לקרוע (שהרי גם על
 אביו ואמו אינו קורע לאחר שלושים יום),
 והשו"ע סתם שלעולם קורעין.

ד. קריעה ואיחוי על רבו שאינו מובהק
או שהאיר עיניו באיזה דבר: בב"מ (שם)
 שמואל קרע על אחד שהאיר עיניו

וכך פסק בשו"ע (אף שהב"י עצמו תמה על
 הרמב"ם בסימן רמ"ב פסקו להלכה).

ה. מנהג תלמידי חכמים: פסק השו"ע
ע"פ הרמב"ם שנהגו לקרוע זה על זה
 טפח אע"פ שהם שווים ואין אחד מהם
 מלמד את חברו.

ו. גדול הדור: פסק הילקו"י^(רמ) שקורעין
 עליו כעל רבו (בהגב: כתב החזו"ע^(אריט)) בשם
 מהר"ם מיץ שרוב העולם מחזיקים אותו לגדול
 הדור ולא שמפיו אנו חיים).

סעיף ה

שו"ע: על רבו שרוב חכמתו ממנו; אם
 מקרא, מקרא; ואם משנה, משנה; אם
 גמרא, גמרא; קורע כל בגדיו עד
 שמגלה לבו. וי"א שאינו קורע אלא
 טפח, ואינו מאחה לעולם. ואפילו
 משמועה רחוקה, קורע עליו לעולם.
 ואם לא למד רוב חכמתו ממנו, אינו
 קורע עליו, אלא כדין שאר מתים
 שהוא מתאבל עליהם. ואפילו לא
 למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין
 גדול, קורע עליו. הגה: וי"א דקרע שעל
 רבו שאינו מובהק, נמי אינו מתאחה.
 תלמידי חכמים שיושבים ביחד ומקשים
 ומפרקין זה לזה ולומדים ביחד, י"א שדין
 כרוב שאינו מובהק, וי"א שדין כרוב מובהק.
 וי"א דאין לריכין לקרוע אלא על רבו
 שלמדו רוב חכמתו, אבל חכמים הלומדים
 זה עם זה, או שהאיר עיניו בדבר אחד, אינו
 אלא חומר א' בעלמא, והיכא דנהוג נהוג,
 והיכא דלא נהוג לא נהוג, ואין מורין כן,
 ולכן נהוג להקל במדינות אלו.

¹ משא"כ ת"ח שווים ב. שאר אנשים חייבים לקרוע עד
 לבם, והם נהגו לקרוע טפח.

¹ והקשה הב"י הרי מהדין חייבים לקרוע שהרי חכם
 הכל קרוביו ותירץ: א. שדווקא קטן לגדול חייב אבל לא
 שהם שווים ב. על חכמים ששוים חייבים לקרוע

לבוש עשרה עד שמגלה לבו (והירושלמי מפרש טעמא מפני שבטלה ממנו מצות כיבוד), וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

קרע בגד תחתון על שאר קרובים: לתורת חסד (ברע"א) אינו יוצא בכך וחייב לקרוע שוב, ולבה"ט של מהרי"ט [בפת"ש ח] יצא בדיעבד.

ב. אם לא קרע את כל בגדיו: שם בסיום הברייתא כתיב שאפרקסותו אינה מעכבת, ומכאן למדו הראב"ד הרא"ש והרמב"ן שאינו יוצא ידי חובת קריעה אם לא יקרע את כל בגדיו (שהרי אפרקסותו אינה מעכבת מכלל שאר בגדיו מעכבים) וגוערין בו כל זמן שהבגד עליו ואומרים לו קרע ואפילו לאחר 30 יום (כמי שלא היה לו חלוק שלו ואח"כ נודמן לו שחייב לקרוע, ובאביו ואמו אפילו לאחר ל'), וכך פסק השו"ע.

ג. באיזה צד קרע: המהרי"ל קרע לבנו על אמו בצד ימין, ולט"ז⁽¹⁾ בשם הרש"ל נהגו שעל אביו ואמו קרע משמאל ועל שאר מתים קרע מימין, וכך פסקו הש"ך⁽²⁾ והב"ח והילקו"י⁽³⁾ ובדיעבד: לש"ך⁽⁴⁾ אם קרע על שאר מתים משמאל יצא, ולחזו"ע⁽⁵⁾ (רלד) בשם אחרונים אף אם קרע על אביו ואמו מצד ימין יצא (שמה שאמרו בגמרא עד לבו לאו דווקא אלא כנגד לבו).

במשנה, וכן תלמידי חכמים שבבבל היו קורעין זה על זה (פרש"י לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד ומקשין ומפרקין, וכולם למדים זה מזה), ונחלקו הפוסקים אם קורע ואם מאחה: לרא"ש התוס' הר"ן והטור קורע ואינו מאחה את הקרע לעולם (שאל"כ מה רצתה הגמרא לחדש בקריעה שהרי חכם הכל קרוביו), לרמב"ן והרמב"ם קורע ומאחה את הקרע (והחידוש הכא שאף החכם הגדול קורע על הקטן אם האיר עיניו באיזה דבר), להג"מ בשם מהר"מ מהדין אינו קורע אלא על רבו המובהק והכא הוי חומרא בעלמא, ובמקום שנהגו נהגו ובמקום שלא נהגו לא נהגו ואין מורין כן, ולהלכה לשו"ע קורע ומאחה (כהרמב"ם והרמב"ן), ולרמ"א נהגו לא לקרוע כלל (כמהר"מ), וכך פסק חזו"ע⁽⁶⁾ (א רכו).

סעיף ט

שו"ע: על כל המתים, קורע עליו טפח בבגד העליון, ודיו. ועל אביו ואמו, קורע כל בגדיו, אפילו הוא לבוש י', עד שמגלה לבו. ואם לא קרע כל בגדיו, לא יצא, ונוערים בו, וכל זמן שאותו הבגד עליו, אומרים לו: קרע, אפילו לאחר שלשים.

א. החילוק בין קריעת אביו ואמו לשאר קרובים: במו"ק (כב:) בברייתא על כל המתים קורע טפח בבגד העליון ודיו על אביו ואמו קורע כל בגדיו אפילו הוא

¹ קריעה (והבדי השולחן מוספק כשיפשוט את בגדו ויחזור ללבושו אם חוזר חיוב הקריעה).

² והיינו כיון שבגד זה היה עליו בשעת קריעה ועדין הוא עליו חל עליו לעולם דין קריעה ונאסר בהנאה ללא

אינו קורע את הקאפ"ה ואת הגופיה (ותפס לקולא את שני הפירושים) **והמהר"ם** היה מנהיג באביו ואמו לקרוע את הקאפ"ה ועל השאר לא היה מנהיג לקרעו כלל (שבאביו ואמו חשש לפירוש הרמב"ם ובשאר קרוביו חשש לפרש"י). **ולהלכה** פסק השו"ע שנהגו כהסמ"ג בשם רבותיו שבצרפת שאין קורעים את הקאפ"ה אבל את הגופיה קורעין, ולרמ"א נהגו שאין קורעין את הסרבל העליון והחלוק של פשתן (כהסמ"ק). **וכך פסק החזו"ע** (א דל).

ג. מהו הסרבל העליון שאין קורעו:

למשאת בנימין והש"ך (ב) היינו השו"ל מנטי"ל (והוא הבגד שלובשים הזקנים לצניעות בבואם לבית הכנסת), אבל הרא"ק שהוא בגד עליון חשוב, חייב בקריעה מן הדין, דהוי בגד גמור, ולט"ז (ה) אף הרא"ק אינו בדין קריעה (ואף שהוא בגד חשוב מ"מ לובשו לצניעות ובישיבתו בביתו אינו לובשו וכל החיוב של קריעה הוא בבגד שלובשו תדיר), ואין להחמיר בו כלל מאחר שאם קורע בו בשאר אנשים אינו יוצא מחובת קריעה, **וכך פסק החזו"ע** (א דל) ומימלא גם אם היה לבוש בחליפה אינו צריך לקרוע אותה.

ד. **טלית קטן**: נחלקו אחרונים אם משום שלובשו לשם מצוה לא הוי בכלל בגד שחייב קריעה עליו או לא, **והחזו"ע** (א דל) היקל בכך (משום שרוב האחרונים פסקו לקולא, ושב ואל תעשה עדיף).

ד. היה לבוש בגדי חמודות שחס עליהם: פסק החזו"ע (א רנב) כהחיד"א שיכול להחליף לבגד פשוט ואח"כ יקרע.

סעיף י

שו"ע: **אפרקסותו**, אינו צריך לקרוע, יש מפרשין שהוא בגד הזיעה הדבוק לבשרו, ויש מפרשים דהיינו בגד העליון שקורין קאפ"ה; ופשט המנהג שלא לקרוע הקאפ"ה על שום מת, אפילו על אביו ואמו, ולקרוע על אביו ואמו גם החלוק שקורין קאמיז"ה. הגה: וזמדינות אלו אין נוהגין כן, אלא אין קורעין החלוק של פשתן שהוא בגד הזיעה, ולא הסרבל העליון; אבל שאר בגדיו, קורע באביו ואמו; ובשאר מתים, המלבוש העליון תחת הסרבל.

א. **דין אפרקסותו**: במו"ק (שם) בסוף הברייתא על אביו ואמו קורע כל בגדיו וכו' ואפרקסותו אינו מעכב, ונחלקו הפוסקים בקריעתו לכתחילה: **לראב"ד** לכתחילה צריך לקרעו (שאל"כ הוי ליה למימר שאינו צריך קריעה), **לרמב"ן הרמב"ם ועוד** אף לכתחילה לא צריך לקרעו כלל, **וכך פסק השו"ע**.

ב. מהו **אפרקסותו**: א. **לרש"י** הוי הסודר שבראשו ונופל על פניו (לפי שאינו מלבוש אין קורעו) ב. **לערוך והרמב"ם** הוי בגד הסמוך לגוף שאין עושים אותו אלא לקבל הזיעה (גופיה, מימלא לשיטתם קורע את הבגד העליון) ג. **לסמ"ג** בשם רבותיו **שבצרפת** הוי בגד עליון (הקפ"א או מטרונא) משום שאינו אלא לצניעות (ומימלא לשיטתם קורע את הגופיה). **לסמ"ק**

ה. סוּדב: לחזו"ע (א רל) והילקו"י (רב) אינו

צריך לקרוע (ע"פ האורחות חיים והראב"ד שכל מלבוש שהוא לצורך חימום אינו חייב בקריעה. ילקו"י).

סעיף י"א

שו"ע: אחד האיש ואחד האשה שוים לענין קריעה, אלא שהאשה קורעת התחתון ומחזירתו לאחריה, וחוזרת וקורעת העליון.

א. קריעת האשה על אביה ואמה: במו"ק

(כב:) בברייתא אחד האיש ואחד האשה (חייבים בקריעה), רבי שמעון בן אלעזר אומר האשה קורעת התחתון ומחזירתו לאחוריה וחוזרת וקורעת העליון.

ונחלקו הפוסקים: למרדכי והרמב"ם הלכה כת"ק (דפליג ארשב"א, ולא חיישינן

להרהור שאין יצר מתגרה בעת צרה), ולטור

הלכה כר"ש וקורעת התחתון ומחזירתו לאחריה וחוזרת וקורעת את

העליון (והטעם: לב"י דסבירא ליה שרשב"א

מפרש את ת"ק או משום שמסתבר טעמיה לחוש

להרהור לאנשים שאינם מבני האבל, ולב"ח

משום שגורס כהרי"ף אחד איש ואחד אשה

דברי רשב"א שרשב"א אומר וכו'), וכך פסק

השו"ע, והוסיף הש"ך (בב) שאף למנהג

הרמ"א שלא קורעין את החלוק הפנימי

מ"מ כשהוא מתגלה נמי איכא פריצות

כמו שמתגלה לבה וכתב חזו"ע (א רל) יש

מי שמורה שהמנהג שהנשים אינם

קורעות וצריך לגעור במורה כן שהוא

נגד השו"ע והפוסקים.

סעיף י"ב

שו"ע: על כל המתים, אם רצה מניח שפת הבגד שלימה, וקורע מהשפה ולמטה. ועל אביו ואמו, צריך לקרוע כל השפה. (וי"א אף על שאר מתים לריך לקרוע השפה, וכן נוהגין).

א. קריעת שפת הבגד: במו"ק (שם)

בברייתא על כל המתים אם רוצה מבדיל השפה ועל אביו ואמו חייב

להבדיל ולר' יהודה כל קרע שאינו

מובדל אינו קרע. ונחלקו הפוסקים:

לרמב"ם והטור על שאר מתים לא חייב

להבדיל (והלכה כת"ק), ולמרדכי גם על

שאר מתים חייב להבדיל (כר' יהודה),

השו"ע פסק לקולא, והרמ"א פסק

שנהגו להבדיל על כולם.

סעיף י"ג

שו"ע: על כל המתים יש לו לקרוע בפנים, שלא בפני אדם, לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים, וקורע בנינעא. אבל על אביו (ואמו), אינו קורע אלא מבחוץ, בפני כל אדם.

א. קריעה מבפנים או מבחוץ: במו"ק

(שם) אמר רחב"א על כל המתים קורע

מבפנים ועל אביו ואמו קורע מבחוץ,

והיינו: פרש"י מבפנים בחדר ומבחוץ

לעיני העם, ורי"ף גיאת והרמב"ן

מבפנים הבגד ומחוץ לבגד (דקתני

מבפנים ולא קתני בפנים), והרמב"ם פסק

את שני הפירושים (שלכל המתים קורע

בצנעא מתוך הבגד ועל אביו ואמו קורע בפני כל

העם מבחוץ), וכך פסק השו"ע.

חזרה פשוטה

אינו מאחה רק את הראשון (ויסוד מחלוקתם אם שאר הימים הם כיום הראשון ממש או כתוספת) ואמר ר' חנינא שיש נ"מ ביניהם כשלוש כמה בגדים יחד למיקל באיחוי בשאר הימים אינו צריך לקרוע אלא בגד העליון ולמחמיר לאסור באיחוי את כולם חייב בקריעה בכולם (כיום הראשון). ונחלקו הפוסקים: לגבי איחוי: לרי"ף ועוד אין מאחין את כולם, וכך פסק השו"ע. לגבי קריעת כל הבגדים: לרבנו האי נהגו לקרוע רק את הבגד העליון, ולרמב"ן הראב"ד והרא"ש קרוע את כל בגדיו עד שיגלה את לבו (משום שהרבה פוסקים פסקו כהבבלי (הנ"ל) כמ"ד שאינו מאחה ומשמע את כולם), וכך פסק השו"ע.

ד. החזרת הקרע לאחוריו על שאר קרוביו: הוסיף הרמ"א ע"פ הב"י בשם ר' ירוחם שרשאי להחזירו (שהרי אם רצה להחליף יכול להחליף), משא"כ באביו ואמו.

סעיף ט"ו

שו"ע: על כל המתים, שולל (פי' תופר תפירה צלתי שזה) לאחר ז', ומאחה לאחר שלשים יום. (ואין חילוק אם פגע בהם הנגל או לא). על אביו ואמו שולל לאחר ל' יום, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללת לאלתר, מפני כבודה. הגה: וכל זמן שאסור לשלול, אפילו לחצר ראש הקריעה ע"י מחט, אסור. ויש מקומות שנהגו להחמיר אפילו על שאר מתים, שלא לשלול תוך ל', ואז אפילו ראש הקריעה אסור לחצר ע"י מחט.

ב. ולאשה: פסק הילקו"י (רי"ד) שגם על אביה ואמה קורעת בצנעא.

סעיף י"ד

שו"ע: על כל המתים, רצה קורע ביד רצה קורע בכלי. על אביו ואמו, ביד. על כל המתים, אם בא להחליף תוך ז' ימים, מחליף ואינו קורע. על אביו ואמו, אם מחליף תוך ז', קורע כל הבגדים שהוא מחליף, ואינו מאחה לעולם, כמו בפעם הראשון. (על כל המתים יכול להחזיר קרעו לאחוריו תוך שצנעא, אבל לא צנעו ואמו).

א. קריעה בסכין: במו"ק (שם) אמר רבי יוחנן על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בכלי על אביו ועל אמו ביד, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

ב. החלפת הבגדים בתוך ה': במו"ק (כד.) תניא אבל כל שבעה קרעו לפניו, ואם בא להחליף מחליף וקורע (בשבת מחזיר קירעו לאחוריו, ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע), והיינו דווקא על אביו ואמו אבל לשאר קרובים מחליף ואינו קורע. וכך פסקו כל הפוסקים והשו"ע. ובשבת: פסק השו"ע (בסימן ת) שלכתחילה יחליף בגדיו ואם אין לו יחזיר את קרעו לאחוריו.

ג. איחוי של אותן הקרעין, וכן לבש כמה בגדים יחד: בבבלי (שם) נחלקו אמוראים אם מאחה את הבגדים שהחליף בשבעה חד אמר מתאחה וחד אמר שאינו מתאחה. ובירושלמי: חד אמר אינו מאחה את כולם וחד אמר

סעיף ט"ז

שו"ע: על כל המתים, אם רצה חולץ כתף. על אביו ואמו, חייב לחלוץ כתף והולך כך לפני המטה, עד שיקבר. ואם הבן אדם גדול, ואין כבודו שילך חלוץ כתף, אין צריך לחלוץ.

א. חליצת כתף: במו"ק (שם) בברייתא על

כל המתים אם רוצה חולץ ועל או"א חייב לחלוץ, ופירשו הרי"ף הרמב"ם והרמב"ן בשם כל הגאונים שחולץ זרועו ומוציא כתפו חוץ לקרע ונמצא זרועו וכתפו מגולים, (האם גם קורע: לפרישה אינו קורע קרע חדש אלא מאותו קריעה שקרע מתחילה מוציא ידו, ולט"ז צריך לקרוע עד שנראה כתפו (כפרש"י) ומשמע מוציא את זרועו), וכך פסק השו"ע. אולם הרמ"א^(בסעיף יז) פסק ע"פ סמ"ק שנהגו לא לחלוץ כתף, וכך פסק החזו"ע^(להלכה).

ב. עד מתי חולץ: פסק השו"ע ע"פ

הרמב"ם שהולך כך עד שיקבר (והראיה כתב הב"י שיצאו לפני המלך חזקיהו 36 אלף חלוצי כתף, משמע שיצאו כן דווקא לפני המטה).

ג. אדם חשוב: במו"ק (שם) תניא רבי רצה

לחלוץ על אביו ובר קפרא רצה גם לחלוץ עמו וראה רבי בכך ולא חלץ, ומכאן למד הרמב"ם והטור שאדם חשוב לא צריך לחלוץ, וכך פסק השו"ע.

סעיף י"ז

שו"ע: נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחויץ, ולאחוי. כל הקורעים

א. מקור לשלילת הקרע: במו"ק (כב):

בברייתא על כל המתים שולל לאחר ז', ומאחה לאחר ל', ועל אביו ואמו שולל לאחר ל' ואינו מאחה לעולם, והאשה שוללת לאלתר מפני כבודה, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע אולם לרמ"א יש מקומות שנהגו להחמיר ולא לשלול אפילו על שאר המתים עד לאחר ל' יום. חיבור שפת בית הצוואר במחט: פסק הרמ"א ע"פ מהרי"ו כל זמן שאסור לשלול אסור לחבר את שפת בית הצוואר.

ב. אם פגעו ברגל: פסק הראב"ה אף

שלגבי אבלות רגל מבטל ז' או ל' מ"מ לגבי קריעה אינו מבטל (שאבלות לחוד וקריעה לחוד), אבל הרגל נחשב לז' ימים, כגון אם קרע בערב ר"ה יכול לשלול או לאחות יומיים לאחר יום כיפור (שערב ר"ה מבטל ז' ור"ה עצמו חשיב לז' ועוד ז' ימים עד כיפור וכיפור עצמו ז' ועוד יומיים איכא שלושים), וכן כתב רע"א בכוונת הרמ"א שהוסיף "שאין חילוק אם פגע בהם הרגל" ולש"ך^(כה) נהגו לאחות את הקרע כשנגמר האבלות והיינו אם קרע בערב ר"ה מאחה בערב יוה"כ (שסמכו על הרמב"ן דלא אמרינן קריעה לחוד אלא רק לעניין ללכת אחר המיקל אבל לא לשאר דברים), והוסיף בשם מהרי"ל שאם הרגל הפסיק את השלושים יכול לשלול בערב היו"ט לאחר מנחה.

חזרה פשוטה

החידוש שאם ירצה לחלוץ יכול לחלוץ אף בשניהם), וכך פסק השו"ע, אולם הרמ"א פסק ע"פ הסמ"ק שנהגו בזמנינו שלא לחלוץ כתף, וכך פסק החזו"ע^(א) (לה) (ואחד מהטעמים משום שבזמנינו יש בכך בושה ובזיון גדול והוי כאדם החשוב בזמנם שפטור).

ג. שלילת קרע ואיחוי על חכם ורבנו:

במו"ק (כה.) אמר ר' יצחק בר אמי חכם כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה שוללין, ונחלקו הפוסקים: לרמב"ן ה"ה דשרי לאחות (כדאיתא באבל רבתי הקורע לשם כבוד הרי זה מאחה מיד), אבל על רבו שולל למחרת (שהרי יושב עליו אבלות יום אחד ולא מצינו ששולל בתוך ימי אבלו), לרמב"ם אף ששולל מיד מ"מ אינו מאחה אלא למחרת (דסבירא ליה שמייירי דווקא בשולל שאם היה יכול לאחות לא היה התנא שותק, ואין מקום לומר שנקט שולל משום שהוא קודם קבורה), ולרבו שולל למחרת, וכך פסק השו"ע.

סעיף י"ח

שו"ע: על כל המתים, אם לא שמע אלא לאחר ל' יום, אינו קורע. ומי שאין לו חלוק ונזדמן לו תוך שבעה, קורע; אחר ז' אינו קורע. על אביו ועל אמו, קורע והולך לעולם (כל זגליו).

א. קריעה על שמועה רחוקה (לאחר ל')

יום: במו"ק (כ:.) לר' מני אינו קורע, ולר' חנינא קורע, והקשה ר"מ לר"ח וכי יש קריעה ללא ז', א"ל כן דתני לר' זירא לא היה לו חלוק ונזדמן לו אם הוא תוך ז'

על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שוללין ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתייהן. (וי"א לעכשו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל, וכן נהגין האילנא).

א. דין של נשיא: במו"ק (כב:) ת"ר אלו

קרעים שאינם מתאחים הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלמדו תורה ועל נשיא ועל אב בית דין, ועוד אמר אמר ר' יוחנן על כל המתים כולם קורע מבפנים על אביו ועל אמו קורע מבחוץ אמר רב חסדא וכן לנשיא, לכל הפוסקים קורע על נשיא ואינו מאחה, וכך פסק השו"ע.

במה קורע: לרמב"ם קורע עד לבו (כדין

חכם ורבו), ולרא"ש אינו קורע אלא טפח, ולהלכה השו"ע לא גילה דעתו, ומ"מ לענ"ד דבעינן עד לבו דמאי שנא מחכם או ת"ח שהחמיר בהם לקרוע עליהם עד לבו.

ב. חליצות שונות: במו"ק (שם) ת"ר על

חכם חולץ מימין על אב בית דין משמאל על נשיא מכאן ומכאן, והוסיף הטור שעל אביו ואמו רצה חולץ מכאן רצה חולץ מכאן או בשניהם (מאחר שלא הזכירו בברייתא איך חולצים בהם), וכן על רבו (אף שאינו מחויב בחליצה על רבו מ"מ

אם בא למכרו, צריך להודיעו. ואם מכרו לו סתם, ולא הודיעו, אסור לאחותו עד שידע שאינו מהקרעים שאינם מתאחים. ואסור למכרו לעובד כוכבים.

א. איחוי בגד ע"י הפיכתו: במו"ק (כו:)

פלוגתא ת"ק ור' שמעון בן אלעזר. ולסמ"ק הלכה כת"ק ושרי לאחותו כשהופכו, ולרי"ף הרא"ש והרמב"ם אסור לאחותו (כרשב"א), וכך פסק השו"ע.

ב. מכירת הבגד להישראל או לגוי: פסק

השו"ע כהמשך הברייתא וברייתא באבל רבתי וע"פ הפוסקים הנ"ל שכשם שאסור לו לאחותו כך גם ללוקח אסור לאחותו, ולפיכך צריך להודיעו ואם מכרו סתם ולא הודיעו אסור לו לאחותו עד שידע בברור שאינו קרע האסור באיחוי, (והטעם: ביאר הרמב"ן מאחר שיש רגלים לדבר שאם היה יכול לאחותו לא היה מפחית מערכו) ואסור למכור לגוי.

ג. לחתוך סביבות הקריעה ולהשליכו

ולהושיב במקומו חתיכה אחרת: לב"ח

והט"ז⁽¹⁾ מותר הדבר לאחר י"ב חודש

(וצריך עיון למה לא מתירים מיד),

ולברכ"י^[בפת"ש ט] אינו רשאי בכך.

קורע לאחר ז' אינו קורע ואמר ר"ז ה"מ שאר קרובים אבל על אביו ואמו קורע והולך, דחה ר' מני תני הכי משום כיבוד אב ואם. שמע שמועה רחוקה על שאר הקרובים: לב"ע אינו קורע (דהלכה כר' מני דסליק הגמרא מיניה), ואם שמע שמועה רחוקה על אביו ואמו: לגאונים קורע עד י"ב חודש (ונראה דהיינו עד סוף ימי האבלות), ולרמב"ם אינו קורע (עיין טעמו ברדב"ז), ולבה"ג הרמב"ן והטור קורע לעולם (שהרי אם אינו מאחה לעולם עליהם אינו בדיון שיקרע לעולם, ודחייתו של ר"מ היא דשאני אב ואם שקורע עליהם משום כבודם מימלא אף לאחר ל' קורע, ועוד הירושלמי מסייע), וכך פסק השו"ע שעל שאר קרובים קורע רק בשמועה קרובה ועל אב ואם קורע לעולם. והוסיף הרמ"א ע"פ מהרי"ל שקורע את כל בגדיו שעליו ביום השמועה.

ב. ³לא היה לו חלוק ונזדמן לו: פסק

השו"ע ע"פ הסוגיא הנ"ל כרמב"ן והטור על שאר קרוביו תוך ז' קורע ולאחר ז' אינו קורע, ועל אביו ואמו קורע לעולם.

סעיף י"ט

שו"ע: כשם שאסור לאחות קרע שאינו מתאחה, כך אסור להפוך צד עליון של בגד למטה, ולאחותו; ואפילו הלוקח אותו אסור לאחותו. לפיכך

³ שמא לאחר הקניה יסבור שאינו קרע של אבלות האסורה באיחוי ויאחה לא חיישינן, ולב"ח מודיעו לפי שלא כולם בקיאין בדיון איחוי.

³ והיינו: שהיה פוחח (שבגדיו קרועים), או לבש חלוק שאול (רמב"ן), או שהיה עם גופיה (ב"ח).

⁴ וקשה הרמב"ן לכאורה אם יש רגלים לדבר למה צריך להודיעו, ותירץ דחיישינן לאונאה (שמא הלוקח יטעה בשעת המקח שמותר לאחותו) אבל לחוש לאיסורא

חזרה פשוטה

א. מתנו לו כמה מתנים: במו"ק (כו:) תניא

ר' יוסי אומר קורע טפח (על אחד) ומוסיף משהו (על השני), ופליגי אמוראי בבבלי מתי מוסיף: חד אמר כל ז' קורע לאחר ז' מוסיף, וחד אמר כל' קורע ולאחר ל' מוסיף, ואילו בירושלמי תוך ז' אינו קורע כלל, ולאחר ז' מוסיף, ונחלקו הפוסקים: למרדכי והסמ"ג תוך ז' אינו קורע ולאחר ז' מוסיף (כהירושלמי), ולר"ף הרא"ש הרמב"ם והרמב"ן תוך ז' קורע לאחר ז' מוסיף (כהבבלי), וכך פסק השו"ע.

ב. התחייב בהרבה קרעים: במו"ק (שם)

בברייתא הגיע לטבורו מרחיק שלש אצבעות וקורע, נתמלא מלפניו מחזירו לאחוריו, נתמלא מלמעלה הופכו מלמטה, והירושלמי הוסיף שלאחר שהפכו וקרעו נעשה כפוחח (כמי שאין לו חלוק) ואינו קורע, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

סעיף כ"ב כ"ג

כ"ב – שו"ע: אמרו לו: מת אביו, וקרע. ואחר ז' מת בנו, והוסיף, מתאחה התחתון ולא העליון. אמרו לו: מת בנו, וקרע, ואחר ז' מת אביו, אינו מוסיף, אלא קורע קריעה אחרת, שאין אביו ואמו בתוספת.

כ"ג – שו"ע: מי שמתו לו שני מתים כאחד, או שבאה לו שמועה משנים כאחד, קורע קריעה אחת על שניהם. קרע ואח"כ מת לו מת אחר (תוך קצעה), קורע קרע בפני עצמו, בין באותו קרע עצמו שמוסיף בו וקורע

סעיף כ

שו"ע: הקורע מתוך המלל ומתוך השלל ומתוך הליקוט ומתוך הסולמות, לא יצא. אבל מתוך איחוי אלכסנדר, דהיינו תפירה שהיא שוה למעלה ובולטת מלמטה, יצא.

א. קריעה מתפירות: במו"ק (שם) ת"ר

הקורע מתוך המלל (שאוהז שני ראשי הקרע באצבעותיו וכורכן בכריכת ספרים) או מהשלל (תפירה רחבה) או מהליקוט (שאוגד את כל הקרע יחד ותוחב במחט שנים שלוש פעמים) או מתוך הסולמות (שתופר ב' תפירות ומפסיק וחוזר ותופר למטה שוב ב' תפירות עם הפסק ביניהם) לא יצא, אבל מתוך האיחוי יצא (שהיא תפירה מעלייתא) ואמר ר' חסדא באיחוי אלכסנדר. ונחלקו מהי תפירה זו: לרמב"ן הוי תפירה שאינה נראית מב' צדדיו, ולראב"ד הוי תפירה ששוה למעלה ובולטת למטה ואפילו בהכי יצא ידי חובת קריעה, וכך פסק השו"ע.

סעיף כ"א

שו"ע: קרע על המת, ומת לו מת אחר תוך ז', קורע קרע אחר; לאחר ז', מוסיף על קרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי אחר ז' של שני, מוסיף עליו כל שהוא. וכן מוסיף והולך עד טבורו. הגיע לטבור, מרחיק ג' אצבעות, וקורע. נתמלא לפניו, מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה, הופכו למטה. נתמלא מכאן ומכאן, נעשה כמי שאין לו חלוק, שאינו קורע.

אחרים ולעשותם עיקר והקריעה על הוריו יעשה טפל) וכך פסק השו"ע.

ב. מת אביו ואחר כך בנו או להיפך:

לרש"י לעולם קורע על או"א עד לבו ואינו מוסיף עליהם אלא קורע קרע אחר (שריב"ב חולק על הרישא), ולר"י מיגא"ש כשמת בנו תחילה וקרע, מוסיף על אביו לכתחילה אבל אם מת אביו תחילה וקרע לא יוסיף על בנו ואפילו בדיעבד לא יצא (שריב"ב אינו חולק על הסיפא דרישא), ולרמב"ם הרמב"ן ור"י ירוחם אם מת אביו תחילה וקרע מוסיף על בנו, אבל אם מת בנו תחילה וקרע אינו מוסיף על אביו אלא מרחיק ג' אצבעות וקורע קרע אחר (שריב"ב אינו חולק על הרישא דרישא), ולראב"ד נחלקו בדעתנו: לרא"ש והרמב"ן לראב"ד מוסיף על קרע בנו על אביו וכן מוסיף על קרע אביו על בנו (דריב"ב על אינו חולק על הרישא כלל), ולנמוק"י והטור הראב"ד מסכים לרמב"ם, ולהלכה פסק השו"ע כהרמב"ם וסיעתו ובקרע אביו מוסיף על בנו אבל בקרע בנו אינו מוסיף אלא מרחיק ג' אצבעות וקורע קרע אחר ולרמ"א - כתב הש"ך^(לה) שגם מיקל להוסיף על שאר מתים (אף שלשאר קרובים נהגו גם להבדיל קמיה שפה מ"מ הבא הקילו, ואזיל לשיטתו בדיבור הבא שבגוף הקריעה היה צריך הבדלה)).

קרע על שאר הקרובים והבדיל קמיה

שפה ומת אביו או אמו: לב"ח יכול

עוד טפח, או מרחיק ג' אצבעות וקורע טפח. לאחר ז', מוסיף על קרע ראשון כל שהוא. מת אביו או אמו ואחד משאר קרוביו, קורע תחלה על אביו או על אמו עד לבו, ומרחיק שלש אצבעות, וקורע טפח על המת האחר. מת אביו, וקרע, ואחר ז' מת אחד מהקרובים, מוסיף על קרע הראשון, ותחתון מתאחה ועליון אינו מתאחה. מת אחד מהקרובים, וקרע, ואח"כ מת אביו או אמו, בין בתוך ז' בין לאחר ז', מרחיק ג' אצבעות וקורע מן הצד בשפת הבגד, שהרי צריך להבדיל קמי שפה, וקורע עד שמגיע ללב. מתו אביו ואמו כאחד, קורע קרע אחד על שניהם.

מתו אביו ואמו ושאר קרוביו: במו"ק (כו):

ת"ר מת אביו וקרע מת בנו והוסיף תחתון מתאחה ועליון אינו מתאחה, מת בנו וקרע מת אביו והוסיף עליון מתאחה תחתון אין מתאחה, מת אביו ומתה אמו מת אחיו ומתה אחותו קורע קרע אחד על כולם, רבי יהודה אומר על כולם קרע אחד ועל אביו ואמו קרע אחד, והלכתא כוותיה, וטעמו ביאר ר"נ משום שאינם בתוספת ונחלקו במה ריב"ב חולק:

א. מתו אביו ואמו ואחיו ואחותו יחדיו או

ששמע על שניהם שמועה כאחד: לב"ע

קורע על אביו ואמו קרע אחד עד לבו וקרע אחר על השאר (ובטעם ביאר הראב"ד שאם יקרע תחילה על הוריו יראה שקרע הכל לכבודם שפעמים קורעים עליהם יותר מהחיוב, ולא נכון לקרוע תחילה על

חזרה פשוטה

ב. אם אמרו בסתמא שמת לו מת והוא סבור שמת אביו וקרע ונמצא שמת בנו:
לרמב"ם הרמב"ן והטור אין חילוק בדין וגם בסתמא תוך כ"ד יצא לאחר כ"ד לא יצא (שר' אשי פליג על החילוק בין א"ל בסתמא או לא, ומפרש בברייתא ברישא שלא יצא מיירי לאחר כ"ד ובסיפא שיצא מיירי תוך כ"ד או שגורס בסיפא גם "לא יצא"), **ולר"ן הרני"ף והרא"ש אף לאחר כ"ד יצא ידי קריעה** (דר' אשי לא בא לחלוק בסתמא אלא שלא היה לו נוח לפרש את ברייתא קמא בסתמא מאחר דכתיב ביה ואמרו לו מת אביו ולכן תירץ שהברייתא קמא מיירי תוך כ"ד והשניה לאחר כ"ד), **וכך פסק השו"ע להלכה והב"ח פסק לחומרא** (עיין בסימן רל"ד איך ביאר את דעת הטור ודעימיה) **אולם הש"ך והט"ז** (בסימן רל"ד) **הכריעו להקל** (משום שקריעה הוי מדרבנן).

ג. אם אמרו לו מת לו מת ואינו יודע מי זה וקרע בסתמ: גם הב"ח מודה שיצא (דבהכי מיירי בברייתא קמא שיצא בסתמא. עיין שם), **ולנימו"י יצא לכ"ע משום שיש ברירה.**

סעיף כ"ה

שו"ע: היה לו חולה, ונתעלף, וקרע עליו, ואח"כ מת; אם מת תוך כדי דיבור של קריעה, אין צריך קריעה אחרת. ואם לאו, צריך קריעה אחרת.

א. קריעה על חולה בטעות: נדרים (שם) תניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף וכמדומה שמת וקרע ואחר כך מת לא יצא ידי קריעה וביארו דלא שנו

להוסיף עליהם (ופירש כן בדעת כמה ראשונים ועיין שם טעמו), **ולש"ך** (לה לו) לא יכול להוסיף עליהם אלא מרחיק ג' אצבעות וקורע קרע אחר (משום שבגוף הקריעה עליהם צריך הבדלה קמיה שפה והכא ליכא).

סעיף כ"ד

שו"ע: אמרו לו: מת אביו, וקרע, ואח"כ נמצא שהוא בנו, יצא ידי קריעה. והוא שנודע לו תוך כדי דיבור. ואם לא נודע לו עד אחר כדי דיבור, לא יצא. אבל אם אמרו לו: מת לך מת, וכסבור אביו הוא, וקרע, ואח"כ נמצא שהוא בנו, יצא, אפילו לא נודע לו עד אחר כדי דיבור.

קרע על משהו אחר בטעות בנדרים (פו). כתיב "ויחזק דוד את בגדיו ויקרעם על שאלו ועל יהונתן בנו" (והיינו לומר דבעינן קריעה על מת ידוע), והא תניא אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה לא קשיא הא בסתם הא במפרש (בסתם פירש הר"ן שאמרו לו מת לו מת וסבור שהוא אביו ונמצא שהוא בנו) והתניא (בניחותא) אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו לא יצא ידי קריעה אמרו לו מת לו מת וקסבר אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה, ורב אשי אמר כאן בתוך כדי דיבור כאן לאחר כדי דיבור.

א. אם אמרו לו מת אביו וקרע ונמצא שמת בנו: לכ"ע בתוך כדי דיבור יצא ולאחר כדי דיבור לא יצא (כר' אשי).

לשאר מצות, ונ"מ: א. במקום שאין עוגמת נפש לאחרים שקורעין לו (ב"ב). שקורעין לו ככל דיני קריעה כגון טפח או עד לבו וכו' (ב"ח).

שאר דיני אבלות: לדרישה והט"ז חלים עליו דיני אבלות (והביאו ראייה מכאן), ונקוה"כ ועוד אין שייך בו דיני אבלות (עיין שם ראייתו),⁵ וכך פסק החזו"ע (ב"ק).

סעיף כ"ח

שו"ע: הקורע בשבת על מתו, אף על פי שחלל שבת, יצא ידי קריעה.

א. קורע על מתו בשבת: בשבת (קה:) בברייתא איתא שיצא ידי חובה ובירושלמי הקשו דהוי כמצה גזולה שאינו יוצא בה ידי חובה שהיא מצוה הבאה בעבירה, ותירצו שבמצה היא עצמה בעבירה, משא"כ הכא שגוף החלוק אינו עבירה אע"פ שעבר עבירה לא הוי מצוה הבאה בעבירה, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

סעיף כ"ט

שו"ע: הקורע בחלוק גזול, לא יצא ידי קריעה.

א. קריעת חלוק הגזול: פסקו הרמב"ן והטור ע"פ הירושלמי בסעיף הקודם שאינו יוצא (דהוי מצוה הבאה בעבירה דגוף החלוק הוא עבירה).

אלא שמת לאחר כדי דיבור אבל בתוך כדי דיבור כדיבור דמי, וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

סעיף כ"ו

שו"ע: אמרו לו: מת אביו, וקרע ונהג קצת ימי אבלות, ואח"כ אמרו לו: לא מת, והפסיק, וחזרו ואמרו לו: בפעם הראשון מת, כמו שאמרו הראשונים, יצא ידי קריעה.

א. פסקו: הובא ברי"ץ גיאת בשם גאון

וחלק עליו והצריך קריעה (משום שהשמעה השניה נחשבת לאחר כ"ד מאחר שהיה הפסק בינתיים שהפסיק את האבלות, וצ"ע), אולם הרמב"ן הסכים להגאון שהרי קרע בשעת חימום של אמת, וכך פסק השו"ע.

סעיף כ"ז

שו"ע: קמן שמת לו מת מקרעין.

א. קטן שמת לו מת: במו"ק (כו:) בברייתא מקרעין לקטן מפני עגמת נפש ופרש"י כדי להרבות בהספד וכך פסקו הפוסקים והשו"ע.

קטן ששמע שמועה קרובה: לט"ז (טו) אם יש שם רואים קורעין לקטן (שגם שם איכא עגמת נפש וכבוד למת), ולמשאת בנימין (שם) אין קורעין לו (צ"ע בטעמו).

ב. קטן שהגיע לחינוך: פסק מהרי"ץ

גיאת שקורעין לו כדרך שמחנכים אותו

⁶ היינו לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה ושלא יצא אלא בדבר שאין אפשרות לעולם לקיים עמו מצוה כגון בחפץ של איסור אבל בפעולה כיון שאפשר לעשותה בדרך היתר אמרינן שיוצא בה.

⁵ וכן משמע דעת השו"ע שבסימן שפ"ה פסק שאין לבטל את הקטנים מתלמודם, וכן בסימן שפ"ט שקטנים מותרים בכיבוס.

סעיף ל

שו"ע: קמן דלא קים לן ביה שכלו לו חדשיו, שמת בתוך ל' או אפילו ביום שלשים, אין קורעין עליו.

א. קטן שמת תוך ל': בשבת (קלה): אמר

רשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ודייקו הא בתוך ל' יום הוא ספק נפל, וביאר ר' כהנא דה"מ שלא כלו לו חודשיו אבל אם כלו לו חודשיו אינו ספק נפל (כגון שבעל ופרש למדינת הים), ועוד גבי בכורות נחלקו אי יום ל' עצמו הוא ספק נפל, ואמר רב אשי הכל מודים לענין אבילות יום שלשים הוא ספק, דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. גבי אבלות: לכ"ע אין מתאבלים עליהם. גבי קריעה: למ"ד (ברמב"ן) חייב קריעה (שהקריעה מדאורייתא ולהכי אמרינן קריעה לחוד ואבלות לחוד, והכא הוא ספק דאורייתא לחומרא), ולרמב"ן פטור מקריעה (דקריעה גם הוא מדרבנן ומה שאמרו קריעה לחוד היינו שלא הולכים תמיד לקולא אלא כשאר דברי סופרים), וכך פסק השו"ע.

סעיף ל"א

שו"ע: אין קורעין ביום טוב, אפילו ב"ט שני של גליות, אפילו קרובים של מת. אבל בחול המועד, קורעין על כל אחד כפי מה שהוא, אם עומד בשעת יציאת נשמה או אם הוא אדם כשר או חכם על כל אחד, כדינו שנתבאר. הגה: וי"א לנוהגין שאין לקרוע בחול המועד, רק על אצו ואמו; ועל שאר מתים קורעין לאחר המועד, ובמקום שאין מנהג, יש לקרוע על כולם.

א. קריעה ביו"ט שני: למ"ד (בר"ן) קורעין בו (דלגבי מת כחול שויה ביה רבנן ואף קריעה הוא כבודו של מת), ולר"ן אין קורעין בו (שאינו אלו עסקיו), וכך פסק השו"ע.

ב. קריעה במועד: במו"ק (כה). במשנה

אין קורעין ואין חולצין ואין מברין אלא קרוביו של מת. ובגמרא ביארו שגם לחכם וכשר ובשעת יציאת נשמה קורעין, ונחלקו הפוסקים: למרדכי בשם הראב"ה אין קורעין במועד (דהמשנה מיירי בחול, עיין טעמו בב"ח), ולר"ן והרמב"ם ועוד קורעין במועד (דהמשנה מיירי במועד ככל פירקין דהוי במועד), ולתה"ד נהגו על אביו ואמו לקרוע במועד ועל שאר קרובים לא לקרוע במועד אלא לאחר המועד, ולהלכה פסק השו"ע שקורעין במועד (כהר"ן והרמב"ם) והרמ"א פסק שקורעין רק על הוריו (כתה"ד), ובמקום שאין מנהג קורעין על כולם, והחזו"ע (א רמב) פסק שהמנהג בירושלים שקורעין רק על הוריו, אבל בשאר המקומות הלכה כהשו"ע וקורעין על כולם, ומ"מ יחליפו את הבגד שלא ינהגו אבלות בפרהסיא במועד.

אם מת ביום טוב: פסק הפת"ש [בפת"ש י"א]

בשם המשנה למלך שאינו קורע במועד אלא ידחה הקריעה לאחר המועד (דמה שהתירו לקרוע בחול המועד הוא דהוי שעת חימום, והכא כבר ליכא), וכך פסק הילקו"ל (רכו).

קריעה בפורים: לחז"ע^(א) קורע (דהוי כדין חוה"מ).

לא חמור הקריעה לדחות את הרגל), וכך פסק החז"ע^(א) קב"ו).

סעיף ל"ב

שו"ע: שמע ברנל שמועה קרובה, קורע, ואפילו אם אחר הרגל תהיה רחוקה.

סעיף ל"ג

שו"ע: החולך בבגד קרוע לפני המת, שמראה עצמו שקרע, ולא קרע, ה"ז גוזל את החיים ואת המתים.

א. שמע שמועה במועד: לבה"ג ור'

א. מקור השו"ע: במו"ק (כו:): בביריתא והפוסקים.

נטרונאי אין קורעין על שמועה במועד (שמה שהמשנה התירה לקרוע על קרוביו

סעיף ל"ד

שו"ע: האומר לחבירו: השאילני חלוקך שאבקר את אבא שהוא חולה, והלך ומצאו שמת, קורעו, ומאחהו ומחזיר לו חלוקו ומשלם לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו, ה"ז לא יגע בו.

במועד הוא רק בשעת קבורה) ולגאונים (ברמב"ן) יש חילוק אם לאחר המועד יהיה ז' ול' קורעין במועד (דיום שמועה כיום קבורה ממש), אבל אם לאחר המועד ליכא ז' ול' לא קורעין (שאינן קריעה בלא שבעה, כדין שמועה רחוקה שאינו קורע בו),

א. השאיל חלוק מחבירו: במו"ק (כו:):

בביריתא רשב"ג אומר האומר לחבירו השאילני חלוקך שאלך ואבקר את אבא החולה והלך ומצאו מת קורעו ומאחהו וכשיבוא לביתו משלם לו דמי קרעו ומחזיר לו חלוקו ואם לא הודיעו הרי זה לא יגע בו, ונחלקו הפוסקים: לרא"ש והטור רק אם אמר שהולך לבקר חולה קורע ומאחה (וגרסינן "ואלך לבקר את החולה"), אבל אם אמר שהולך לאביו החולה קורעו ואינו מאחהו ומחזירו ומשלם (מאחר שברשות הוא קורע למה יהיה ניתן לאחותו), ולרי"ף הרמב"ם והרמב"ן אף אם אמר שהולך לבקר את אביו קורע ומאחה ומשלם לו דמי קרעו (כגרסתנו והטעם ביאר הנימו"י שאם נתן לו רשות לקרוע שלא יתבייש שם, לא הקנהו,

ולרמב"ן קורעין במועד אף אם לאחר המועד אין יושבים ז' ול' (שדווקא בשמועה רחוקה אמרינן שאין קריעה ללא שבעה דכשם שהקילו עליו שאינו נוהג שבעה מפני שהיא אבלות ישנה כך נקל עליו שלא יהא קורע, משא"כ הכא שהשמועה קרובה והיה ראוי להתאבל בו אלא שהרגל הפסיקו), וכך פסק השו"ע.

למנהג שלא לקרוע על שאר קרובים

במועד אם שמע בו שמועה: פסקו

הב"ח הש"ך^(מ) והט"ז^(מא) אם לאחר

המועד נעשה שמועה רחוקה ולא ישב ז' בהכי ליכא מנהג אלא קורע במועד (שאינן המנהג במקום שיתבטל דין הקריעה לגמרי).

שמועה רחוקה על אביו ואמו במועד:

לש"ך^(מב) בשם הרש"ל אינו קורע במועד אלא לאחר המועד (כיון שנפסק ממנו אבילות

סעיף ל"ו

שו"ע: קורעין על שמועות רעות, כגון שנקבצו רוב הצבור למלחמה ושמעו שנגפו לפני אויביהם, אפילו לא נהרגו אלא המיעוט מהם. (וה"ה א"ס הלכו נשכז).

א. קריעה על שמועות רעות: במו"ק (כו.).

מדכתיב "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וכו' ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב", למדו שקורעין על צבא היוצא למלחמה, וממעשה דשמואל (שלא קרע על שהרג שבור מלכא 12,000 יהודים) למדנו שלא קורעין אלא ברוב הציבור, וביאר הרמב"ן שקורעין אפילו מעט אנשים נגפו, וכך פסקו הטור והשו"ע.

ב. שלילה ואיחוי: לב"י בשם ר' ירוחם

אין שוללין אלא למחר (מאחר שצריך להתאבל עליו כל היום) והוסיף הש"ך^(בב) שה"ה גבי איחוי שמאחהו למחר, ופת"ש^[בפת"ש יד] אינו מאחהו לעולם (ותמה עליו שכן מבואר בסעיף לט').

סעיף ל"ז

שו"ע: השומע ברכת השם, ואפילו ברכת הבינוי (אפילו אמרו בלשון לעז הוי ככינוי) חייב לקרוע, והוא שישמענה מישראל. (וי"א דזמן הזה מומל לטנו כעונד כוכבים). ואפילו השומע מהעדים היאך בירך פלוני, חייב לקרוע. והעדים אינם צריכים לקרוע פעם אחרת. הרואה ס"ת שנשרף, או תפילין, או אפילו מגילה אחת מהנביאים או מהכתובים, קורע שתי קריעות. ודוקא ששורפין אותה בזרוע, וכמעשה שהיה.

הלכך מאחו, ואין לשנות את הגירסא), וכך פסק השו"ע.

סעיף ל"ח

המשאיל לחבירו חלוק לילך בו לבית האבל, אינו רשאי ליטול ממנו עד שיעברו ימי האבל.

א. המשאיל חלוק ללכת בו לבית האבל:

תניא (באבל רבתי) שאינו רשאי ליטול ממנו עד שיצאו ימי האבל, וכך פסקו הרא"ש והטור ועוד ובתוספתא^(בב"מ) שאל חלוק מחברו לילך בו לבית האבל כדי שילך ויחזור, וכך פסק הרמב"ם להלכה פסק השו"ע בהלכות שאלה כרמב"ם וכאן פסק כהטור, והרמ"א עורר סתירה בדבריו, וישנם כמה ישובים: א. לב"ח התם מיירי כלפי המשאיל שאינו רשאי ליטול קודם שיצאו ימי האבל אם עדיין לא השתמש בו עדיין פעם אחת (שהתיר לו להשתמש באחד מימי האבל), והכא מיירי כלפי השואל שאינו רשאי להשתמש בו אלא רק כשהולך לבית האבל ב. לש"ך^(א) התם מיירי שהמשאיל הציע מעצמו לשואל לזכותו במצות ניהום אבלים ואם כן כל יום ויום איכא מצוה זו (ומימלא יכול להשתמש בו כל ימי השבעה) משא"כ הכא שהשואל ביקש מחברו את החלוק והמשאיל יכול לומר לו לא השאלתי לך אלא שתלך ותחזור.

מופקרים כולי האי), ולנימוק"י דינו כגוי, וכך פסק הרמ"א ומימלא אינו קורע אפילו אם בירך בשם המיוחד. שם המיוחד: כתב הרמב"ם היינו של ד' אותיות בין ידו"ד בין של אדנות בין ככתיבתו ובין כקריאתו. ושם בלשון לע"ז: כתב הנימוק"י דהוי כינוי, והביאו הרמ"א. וכינוי הנמחק כגון רחום חנון: פסק התפל"מ [בפת"ש טז] דחשיב לכינוי. שמע את הברכה מעד: בסנהדרין (שם) תנו רבנן אחד השומע ואחד השומע מפני השומע חייב לקרוע והעדים אינן חייבין לקרוע שכבר קרעו בשעה ששמעו ובירושלמי קורע אף שהעד לא אמר את הגידוף ממש אלא די שאמר פלוני בירך את השם חייב לקרוע, אבל שמע מעד שמע מעד אינו קורע. אם הוציא העד את הגידוף בפניו: כתב המשנת חכמים [בפת"ש יח] - לכ"ע חייב לקרוע ואפילו שהעד שמע מעד אחר. ואם לא הוציא העד את הגידוף: לרמב"ן הב"ח והש"ך (גה) קורע כששומע מהעד שמע בעצמו אבל לא מעד שמע מפני עד (כהירושלמי), ולרמב"ם והסמ"ג כתב המשנת חכמים שאינו קורע (כהבבלי) ודעת השו"ע: לש"ך (גה) קורע, ולמשנת חכמים [בפת"ש יט] אינו קורע (והביא ראיה מהשו"ע שכתב "השומע מעדים" ולא כתב "משומע").

ב. הרואה ספר תורה שנשרף: במו"ק (כו.) בברייתא איתא שחייב לקרוע,

א. שמע ברכת השם: בסנהדרין (סא.) אמר ר' יהודה בשם שמואל גוי שבירך אינו חייב לקרוע ואין קורעין אלא על ישראל שבירך בשם המיוחד אבל לא בכינוי, ולר' חייא קורעין על ישראל שבירך אפילו בכינוי ובגוי קורעין בזמן הזה כשבירך בשם המיוחד אבל בכינוי לא קורעים (שאל"כ יתמלא כל הבגד קרעים, כיון שאין אימת בית דין עליהם), ונחלקו הפוסקים: לרמב"ן קורעין על ישראל שבירך אפילו בכינוי ועל גוי שבירך בשם המיוחד (כר' חייא), הרמב"ם והסמ"ג כתבו שחייב לקרוע אפילו על ברכת כינוי והוא שישמענה מישראל, ואליקים ושבנה קרעו על רבשקה משום שהיה ישראל מומר ונחלקו בדעתם: הב"ח הבין שפסקו גם כר"ח וקורעין בברכת כינוי של ישראל ובברכת שם המיוחד של גוי, (ומה שהזכירו את רבשקה לומר שגם שומעים מישראל מומר קורעים דינו כשאר ישראל, וכתב הש"ך שאין דבריו מוכרחים), וכך פסק בעצמו, אולם לב"י והרמ"א הבינו שלגבי גוי לא קורעין אפילו בשם המיוחד (כשמואל דר' יהודה סבירא ליה כוותיה), ולגבי ישראל אפילו שבירך בכינוי קורע (משום שכך פסקו בירושלמי בהדיא), וכך פסק בשו"ע.

ישראל מומר שבירך: לב"ח דינו כישראל (ולא הכי הביאו הרמב"ם והסמ"ג את רבשקה כנ"ל, והטעם משום שאין מצוי שיברך, שלא

ראה ס"ת נשרף או ששמע ברכת השם בשבת: התפל"מ [בפתי"ש טו] מסופק אם צריך לקרוע במוצ"ש, ולחזו"ע (א"ר סב) אינו צריך לקרוע (שאינן מצוה זו אלא בשעת חימום).

סעיף ל"ח

שו"ע: הרואה ערי יהודה בחורבנו, או ירושלים או בית המקדש, חייב לקרוע.

ראיית חורבנות: במו"ק (כו.) ת"ר: ואלו קרעין שאינן מתאחזין וכו' וקורע על ערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלים וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלים, ורמינהו אחד השומע ואחד הרואה כיון שהגיע לצופים קורע וקורע על מקדש בפני עצמו ועל ירושלים בפני עצמה (ולא די בהוספה) לא קשיא הא דפגע במקדש ברישא (כגון שנסע בעגלה) הא דפגע בירושלים ברישא, והקשה הרמב"ן למה שנו ועל ירושלים הרי היא בכלל ערי יהודה, ותיריך שכשקרע על אחד מערי יהודה אינו קורע על השאר אבל אם ראה את ירושלים קורע קרע חדש שהיא קדושה מכולם, ומימלא אם פגע בה תחילה אינו קורע על שאר הערים, השו"ע הכא סתם שאם ראה אחת משלושת החורבנות הללו קורע ובאו"ח סימן תקס"א פסק ע"פ הפוסקים:

א. ראה את אחד מערי יהודה וירושלים: קורע על הרי יהודה בחורבנו ועל

אמר רב הונא שחייב לקרוע שתי קריעות אחד על הגויל ואחד על הכתב שנאמר "אחרי שרוף המלך את המגלה ואת הדברים", והוסיפו הרא"ש והטור אף על מגילה אחת מהנביאים או מהכתובים קורעים (שלמדו קריעה על ספר תורה מיהויקים ששרף את המגילה וכתב "לא פחדו ולא קרעו בגדיהם"), וכך פסק השו"ע.

נשרף ס"ת מחמת קצר חשמלי: כתב היביע אומר (ח"ד חו"ד סימן כד) שאינו קורע מאחר שאינו נשרף במזיד להכעיס.

ראה ס"ת תורה שנשחת: במו"ק (שם) מעשה בבת יענה שבלעה את התפילין של ר' אבא, וסבר שחייב לקרוע ב' קריעות, ואמרו לו בשם שמואל שלא אמרו אלא בזרוע וכמעשה שהיה (פרש"י שאינו יכול להציל כמעשה שהיה עם יהויקים, משא"כ הכא שיכל להציל), ובירושלמי במקרה דומה אמרו בשם רב שלא אמרו אלא על ספר תורה ששרף מלך ישראל בזרוע כגון יהויקים והב"י הבין שיש מחלוקת בדבר, ולבבלי אף אם נשחת ואינו יכול להצילו חייב לקרוע, ומיהו מהירושלמי משמע שאינו קורע אלא על שריפה ובזרוע, ולהלכה לב"ח והט"ז [בפתי"ש כד] קורע בכל דרך השחתה בזרוע, והבינו שהב"י פסק כהירושלמי לקולא והחזו"ע (א"ר ס) הבין שהב"י גם פסק לחומרא (שהרי שיש כלל שהלכה כבבלי).

הדר בירושלים: לחזו"ע (א רסז) אינו צריך לקרוע אפילו אחר ל' יום, אולם הדריים בירושלים החדשה אפשר שחייבים בקריעה, ולכן המחמיר תע"ב.

סעיף ל"ט

שו"ע: כל אלו הקרעים רשאי למוללן, לשללן, ללקטן, לעשותן כמין סולמות, למחרתו; אבל אין מתאחזין לעולם.

א. שלילה על קרעים אלו: במו"ק (כו.) תנו רבנן וכולן רשאי לשוללן ולמוללן וללקטן ולעשותן כמין סולמות אבל לא לאחותן **כתב הרא"ש** ששוללן פירוש לאחר ז' ומאחה לאחר ל' ועל אביו ואמו שולל לאחר ל' ואינו מאחה לעולם, ונחלקו בדעתו על מי ממתין ז' ימים: **לטור** מיירי גם גבי ס"ת ושאר דברים (דלא גריעי משאר מתים שאין שולל הקריעה אלא לאחר שבעה, ואין לדמותם לאביו ואמו ולאחותם לאחר שלושים מאחר שעליהם חייב להתאבל) **וכך פסק**, אולם **לב"י** מיירי רק לשאר קרוביו אבל על ברכת השם ושאר דברים שולל מיד או על הרוב למחר, **וכך פסקו הרי"ף הרמב"ם והרמב"ן, וכך פסק בשו"ע.**

ירושלים קורע קרע נוסף, ואם קרע תחילה על ירושלים לא קורע על שאר הערים, **ובזמנינו:** פסק **החזו"ע** (א רסד) שאינו קורע (מאחר שרוב ערי יהודה אינם ידועים וגם הידועים כבאר שבע וחברון אין ידוע אם הם על מקומם, וגבי ירושלים היא בשלטון ישראל).

ב. ראה את ירושלים והמקדש: קורע ב' קרעים ואם ראה את המקדש תחילה קורע עליו ומוסיף על ירושלים, **בזמנינו:** פסק **החזו"ע** (א רסד) על ירושלים אינו קורע (כנ"ל) אבל על המקדש כשנראה כיפת המסגד או הכותל קורע (דאף שהיא בשלטון ישראל מ"מ בית המקדש בשליטת הישמעאלים, ועוד שאין לישראל דריסת רגל בו מפני טומאתם).

ג. ביצד קורע: **לראב"ד והרמב"ן** קורע טפח כשאר קרוביו (שלא הושוו לאביו ואמו אלא לעניין איחוי), **ולרמב"ם** קורע בידו ומעומד, וכל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו (כשם שהושוו באיחוי לאביו ואמו), **וכך פסק השו"ע**, אולם **לחזו"ע** (א רסז) המיקל לקרוע טפח יש לו על מה לסמוך (מאחר שיש סתירה בדברי השו"ע באו"ח סימן תקס"א שפעם כתב שקורע טפח ופעם עד לבו, וכבר תמהו עליו כמה אחרונים).

ד. ראה אותם שוב בתוך ל' יום: פסק **השו"ע** ע"פ **הפוסקים** והירושלמי שאינו קורע שוב.